

bisa
perspective .brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse

CONJUNCTUUR- BAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST

Nr 41 - Herfst 2024

HALFJAARLIJKS

PRODUCTIETEAM

Auteurs

Bram DE LANGE, Mattéo GODIN en Gwendoline MOREAU

Wetenschappelijk comité

Dries CUYVERS, Amynah GANGJI, Virginie MAGHE, Pierre-François MICHIELS en Toon VERMEIR

Wetenschappelijke coördinatie van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Astrid ROMAIN

COVER

Concerto – Communication Agency

Foto's: @ Batin BALTALILAR

LAY-OUT

ARTOOS GROUP

VERTALING

Vertaald van het Frans naar het Nederlands door Translation Team Perspective

Herlezing: Bram DE LANGE

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Astrid ROMAIN, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

VOOR MEER INFORMATIE

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

bisa@perspective.brussels - www.bisa.brussels

CONJUNCTUUR- BAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST

Nr 41 - Herfst 2024

HALFJAARLIJKS

INHOUDSTAFEL

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN	7
1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEX	9
1.1. De economische groei vertraagde en de inflatie daalde verder in 2023	9
1.2. Tijdens de eerste jaarhelft zijn de wereldwijde economische tendensen gelijkaardig als 2023	10
1.3. Ontwikkelingen in de eerste jaarhelft van 2024 in België en de eurozone	11
1.4. Wat zeggen de laatste verwachtingen?	12
1.5. Wat zijn de risico's die de toekomstige ontwikkelingen kunnen sturen?	13
2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL	15
2.1. Evolutie van de recente Brusselse economische activiteit	15
2.2. Focus op de activiteit van de marktsectoren in de eerste helft van 2024	18
2.3. Werkgelegenheid en werkloosheid	23
GLOSSARIUM	29
REFERENTIES	31
LIJST VAN TABELLEN	32
LIJST VAN GRAFIEKEN	32

De grafieken, tabellen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op **13 november 2024**, tenzij anders vermeld.

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN

De mondiale economische groei stabiliseerde in 2024. Een hoger aantal bestellingen van ondernemingen die voorraden dienden aan te vullen, zorgden voor **een herstel van de internationale handel**. Vooral de eurozone heeft voordeel gehaald uit de herneming van de internationale handel. Haar economische groei versnelde hierdoor in het eerste semester van 2024. In 2024 bleef de inflatie verder dalen. Dit zette de ECB ertoe aan haar rentevoeten na vele verhogingen voor het eerst **te verlagen** in juni.

In België verzwakte de economische groei in de eerste jaarhelft van 2024 in vergelijking met een jaar eerder. De consumptiegroei vertraagde, maar bleef licht positief. De bedrijven bleven hun investeringen verhogen. Hoewel de internationale handel herleefde, profiteerde België hiervan minder dan de rest van de eurozone. De economische groei werd vooral gedreven door de **diensten**, terwijl de industrie bleef verzwakken. **De meest recente voorspellingen** gaan uit van een economische groei van 1,1 % in 2024 en 1,3 % voor 2025. De inflatie zou verder dalen naar 3,2 % in 2024 en 1,9 % in 2025. De **belangrijkste risico's** zijn **geopolitiek** van aard: oorlogen in Europa en het Midden-Oosten dragen het risico in zich om verder te escaleren, en olieprijs en prijzen voor vrachtvervoer te verhogen. Ook de toegenomen trend van **protectionisme** riskeert druk te zetten op de economische activiteit.

De marktactiviteit in Brussel is in 2024 eveneens zwak begonnen. In vergelijking met de eerste helft van 2023 is de marktsector in 2024 met 2,5 % gekrompen. **Deze daling is voornamelijk te wijten aan de zwakke prestatie van de verwerkende industrie en de bouwsector.** Binnen de verwerkende industrie is de productie in de automobielsector en de chemische industrie aanzienlijk gedaald.

Bovendien **vertonen de productiediensten**, die de economische groei sinds het einde van de pandemie sterk hebben ondersteund, **geen groei meer**. Met name de informatie- en communicatie-gerelateerde activiteiten (telecommunicatie, programmering en informatica, filmproductie) hebben het moeilijk in Brussel. **De persoonlijke diensten zetten de goede dynamiek die in 2023 op gang kwam, voort.** De economische activiteit in de horeca, detailhandel en amusementsactiviteiten breidde zich verder uit.

Geconfronteerd met de economische malaise van de eerste helft van het jaar en de grote onzekerheid die momenteel heerst (geopolitieke conflicten in Oekraïne en het Midden-Oosten, volatiliteit in prijzen en rentetarieven), **kalft het vertrouwen van de ondernemers en de gezinnen verder af**. Voor Brusselse ondernemers kwam dit verlies aan vertrouwen in de eerste helft van het jaar tot uiting in een **daling van de investeringen in verschillende sectoren**, waaronder industrie, accommodatie, bouw, activiteiten van hoofdkantoren en consulting.

Gelijklopend met de krimp van de economische activiteit in Brussel, daalde het aantal loontrekkende Brusselaars in de eerste helft van 2024. Dit was de eerste daling sinds begin 2020. Deze daling van de loontrekkende tewerkstelling in Brussel blijft echter beperkt in vergelijking met de afname die tijdens de gezondheidscrisis werd waargenomen. Anderzijds is het arbeidsvolume van de loontrekkende Brusselaars op kwartaalbasis gestegen. Zowel wat het aantal loontrekkenden als het arbeidsvolume betreft, liggen de ontwikkelingen op Belgisch niveau in lijn met die in het Brussels Gewest.

De uitzendarbeid in Brusselse bedrijven is sterker gedaald dan op nationaal niveau. Bovendien **verschilt de evolutie van de aanwervingsintenties naargelang de sector**. Over het algemeen verbeteren de aanwervingsintenties van de Brusselse bedrijven tot april 2024. Na april 2024 blijft situatie gunstig in de detailhandel, met aanwervingsintenties boven het langetermijngemiddelde. Er is evenwel reden voor pessimisme binnen de zakelijke dienstverlening (aanwervingsintenties onder het langetermijngemiddelde) en in de verwerkende industrie (sterke daling onder het langetermijngemiddelde).

De werkloosheid in het Brussels Gewest is blijven stijgen sinds januari 2023, d.w.z. gedurende 21 opeenvolgende maanden. Het tempo waarin de werkloosheid in Brussel toeneemt, houdt aan, met een stijging van 4,4 % in het derde kwartaal van 2024 (+ 4,5 % in het derde kwartaal van 2023). Daardoor zijn er vandaag meer werkloze Brusselaars dan op het hoogtepunt van de COVID - 19-crisis. In het tweede en derde kwartaal van 2024 steeg de werkloosheid in Brussel sterker voor Brusselaars tussen 25 en 49 jaar en voor personen die één tot twee jaar werkloos waren.

1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEXT

1.1. DE ECONOMISCHE GROEI VERTRAAGDE EN DE INFLATIE DAALDE VERDER IN 2023

De wereldeconomie groeide in 2023 met 3,2 %. Dit was een lichte vertraging in vergelijking met het jaar 2022, toen de economische groei 3,5 % bedroeg¹. Algemeen werd de economische groei in 2023 gedreven door **volgende factoren**²:

- › **Een sterke arbeidsmarkt:** forse aanwervingen door ondernemingen en een hoge instroom van personen richting de arbeidsmarkt;
- › Deze sterke arbeidsmarkt en een verdere daling van de inflatie ondersteunden de koopkracht en zo **de consumptie van de huishoudens**;
- › **Een sterke dienstensector** die profiteerde van hoge consumentenuitgaven;
- › **Een hoge overheidsconsumptie**

Uiteenlopende prestaties in verschillende landen

Van de geavanceerde economieën was het vooral de VS die sterk groeide. Een samenspel van bovenstaande factoren zorgde ervoor dat de VS in 2023 een economische groei bereikte van 2,5 %. De **Chinese economie** groeide met 5,2 % in 2023³. **De economie van de eurozone kende daarentegen een moeilijk 2023**. Op jaarbasis vertraagde de groei van 3,3 % in 2022 tot 0,4 % in 2023⁴.

Het was vooral de **Duitse economie** die het liet afweten in 2023 (- 0,3 %) en het algehele groei van de eurozone naar beneden trok⁵. De Duitse, en ruimer de Europese industrie, werden geconfronteerd met **structurele problemen**: de vele renteverhogingen, stijgende transportkosten door geopolitieke factoren en hoge energie- en loonkosten⁶.

De Belgische economie groeide met 1,4 % in 2023. Bovenstaande factoren ondersteunden ook in België de economische activiteit. Een vijfde factor was een opmerkelijk **sterke investeringsgroei** van Belgische ondernemingen in 2023⁷.

De inflatie koelde wereldwijd verder af in 2023

Wereldwijd nam de inflatie af doorheen 2023 van gemiddeld 8,7 % in 2022, naar 6,8 % in 2023. Dalende energieprijzen, renteverhogingen en verdere normalisering van toeleveringsketens waren hiervoor verantwoordelijk⁸. Aan het einde van 2023 lag de inflatie in **België (eurozone)** op 0,5 % (2,9 %). Dit was een sterke daling in vergelijking met een jaar eerder, toen de inflatie 10,4 % (9,2 %)⁹ bedroeg.

¹ Zie referenties IMF (januari, 2024) en IMF (april, 2024).

² Zie referenties IMF (april 2024).

³ Zie referenties IMF (januari, 2024) en IMF (april, 2024).

⁴ Zie referenties IMF (april, 2024).

⁵ Zie referenties Europese Commissie (mei 2024).

⁶ Zie referenties Europese Commissie (mei 2024).

⁷ Zie referenties Federaal Planbureau (februari 2024).

⁸ Zie referenties IMF (april, 2024).

⁹ Gemeten volgens de Geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP).

1.2. TIJDENS DE EERSTE JAARHEFT ZIJN DE WERELDWIJDE ECONOMISCHE TENDENSEN GELIJKAARDIG ALS 2023

De wereldeconomie groeide verder aan een constant tempo

De trend van de economische groei uit 2023 zette zich door in de eerste jaarheft van 2024. Tegen de woelige achtergrond van hoge rentevoeten, geopolitieke conflicten in het Midden-Oosten en het oosten van Europa, toonde de wereldeconomie zich weerbaar¹⁰.

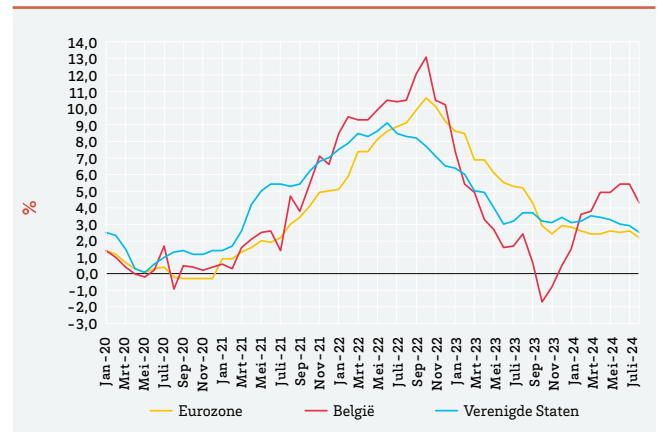
Hoewel de economische activiteit (zie glossarium) op wereldvlak groeide aan een constant tempo, vielen er verschillen op te merken in vergelijking met 2023, en dit op meerdere vlakken¹¹:

- › Van de **geavanceerde economieën** (zie glossarium) bleef de VS de sterkhouders. Naarmate de eerste jaarheft vorderde, verzwakte de dynamiek. Amerikaanse huishoudens begonnen minder te consumeren en ook de arbeidsmarkt vertoonde tekenen van verzwakking;
- › De economie van de **eurozone** leek uit te bodemen. De kracht van de economische activiteit nam toe naar het einde van de eerste jaarheft (zie sectie 1.3);
- › Een toename in de industriële productie en een hoger aantal bestellingen van bedrijven ter aanvulling van voorraden, zorgden voor een toename in de dynamiek van de **internationale handel**;
- › De **Chinese** economie vertraagde aan het einde van de eerste jaarheft. Blijvende problemen in de vastgoedsector wogen op het **vertrouwen van consumenten** en zo op de bestedingen.

De inflatie daalde wereldwijd verder

Gedurende de eerste jaarheft van 2024 zette de inflatie wereldwijd haar daling verder, zij het aan een wat lager tempo. Een aantal factoren droegen hieraan bij: de krappe arbeidsmarkt, wat zorgt voor loondruk, en blijvend hoge prijzen in de dienstensector¹². Deze redenen zorgden ervoor dat de inflatie tijdens de eerste jaarheft stabiliseerde in de **Verenigde Staten** (zie grafiek 1).

GRAFIEK 1 : Evolutie van de inflatie in België, de eurozone, de Verenigde Staten

Bron: Bureau of Labor Statistics; Eurostat

Noot: Inflatie in België en de eurozone gemeten op basis van de Europese geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP).

¹⁰ Zie referenties IMF (april, 2024); IMF (juli, 2024).

¹¹ Zie referenties ECB (juli, 2024); IMF (april, 2024); IMF (juli, 2024).

¹² Zie referenties IMF (juli, 2024).

1.3. ONTWIKKELINGEN IN DE EERSTE JAARHEFT VAN 2024 IN BELGIË EN DE EUROZONE

De inflatie daalde langzaam in de eurozone, maar nam toe in België

Gedurende de eerste jaarheft bleef de inflatie dalen in de eurozone. De inflatie bleef dalen in de richting van de officiële doelstelling van 2 %, maar het tempo van de daling vertraagde (zie grafiek 1). Vooral de blijvend hoge prijzen in de dienstensector lagen aan de basis van deze langzame daling van de inflatie. Aan het eind van de eerste jaarheft van 2024 bedroeg de inflatie in de eurozone 2,5 % (jaar-op-jaar)¹³. Hoewel dit niveau hoger lag dan de officiële doelstelling van de ECB (2 %) en de inflatie langzamer daalde, had de ECB voldoende vertrouwen dat de doelstelling zou bereikt worden. In juni 2024 verlaagde de ECB daarom haar voornaamste rentevoet van 4 % naar 3,75 %¹⁴.

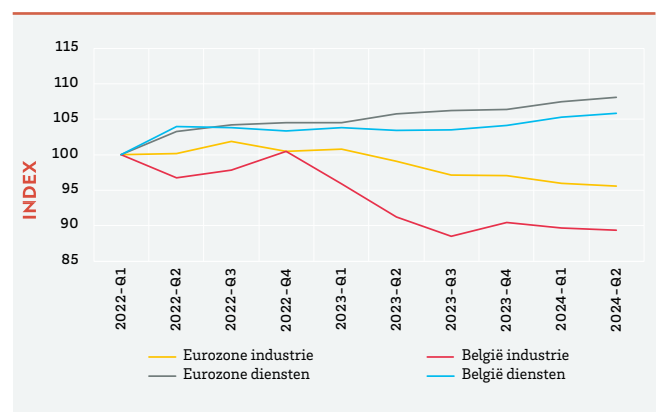
De inflatie in België was volatieler dan in de eurozone. Ze steeg gedurende de eerste jaarheft naar 5,4 % (zie grafiek 1). Deze stijging was vooral toe te schrijven aan de energieprijzen het aflopen van de steunmaatregelen die tijdens de COVID-19-periode de prijzen hadden gedrukt, en de hoge prijzen voor diensten¹⁵.

België bleef sneller groeien dan de eurozone, maar de Belgische groei vertraagde

De groei in economische activiteit in de eurozone versnelde gedurende de eerste jaarheft. In het eerste en tweede kwartaal bedroeg de jaar-op-jaar groei respectievelijk 0,5 % en 0,6 %. Voor België lag de groei hoger, met respectievelijk een groei van 1,3 % en 1,1 %¹⁶.

De toename van de economische activiteit werd in de eurozone en in België vooral gedreven door de dienstensector (zie grafiek 2). De industriële productie stond daarentegen onder druk, en is gedaald over de beschouwde periode. De intensiteit van deze daling nam af in het tweede kwartaal, wat de hoop voedde op een herstel van de industriële productie

GRAFIEK 2 : Productie-index in de industrie en de diensten in de eurozone en in België

Bron: Eurostat, berekeningen BISA

Noot: Index met basis 100 = 2022Q1. De productie is gezuiverd voor seizoens- en kalendereffecten. De industrie omvat de grote sectoren mijnbouw, nijverheid en productie van energie.

De economische groei in de eurozone werd in het eerste semester van 2024 vooral gedreven door het herstel van de internationale handel. Na een algeheel zwak 2023 nam de Europese export sterk toe door de noodzaak voor ondernemingen om hun voorraden aan te vullen (zie sectie 1.1). De investeringen van ondernemingen daalden sterk, en ook de consumptie van de overheid en huishoudens verzwakte in de eerste jaarheft¹⁷. Voor België werd de economische groei vooral verklaard door blijvend sterke investeringen van ondernemingen tijdens de eerste jaarheft. De groei van de huishoudelijke consumptie verzwakte tijdens de eerste jaarheft, maar bleef licht positief. België profiteerde dan weer minder dan de eurozone van het herstel van de internationale handel tijdens de eerste jaarheft van 2024¹⁸.

¹³ Zie referenties ECB (mei, 2024) en Europese Commissie (mei, 2024).

¹⁴ Wat deze renteverlaging opvallend maakte, is het feit dat de ECB haar voornaamste beleidsrentes verlaagde voor de Federal Reserve (FED) tot verlaging overging. Hoewel de FED vroeger startte met het optrekken van haar beleidsrentes, en deze zwaarder optrok, kreeg de ECB de inflatie sneller onder controle dan haar Amerikaanse tegenhanger.

¹⁵ Zie referenties INR (september, 2024).

¹⁶ Zie referenties ECB (juli 2024) en NBB (september, 2024). Hoewel de economische groei laag bleef voor de eurozone, maakten deze groeicijfers een einde aan een halfjaar van quasi-stagnatie van de economische activiteit. De milde terugval van het groeitempo van België maakte dan weer een eind aan vier kwartalen van stabiele groei (+ 1,3 %).

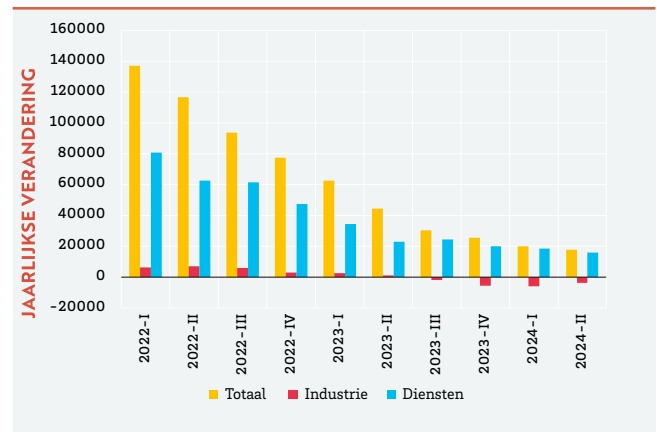
¹⁷ Zie referenties ECB (juli, 2024) en ECB (september, 2024).

¹⁸ Zie referenties FPB (september, 2024); NBB (juni, 2024) en NBB (september, 2024)

De werkgelegenheidstoename verzwakt

De groei in binnenlandse werkgelegenheid (zie glossarium) in België vertraagde verder (zie grafiek 3). Tijdens de eerste jaarhelft groeide de binnenlandse werkgelegenheid (zie glossarium) gemiddeld met 0,37 % jaar-op-jaar. Opvallend in deze ontwikkeling was de sterke krimp in de industriële tewerkstelling die reeds vier kwartalen aanhield. **In de eurozone ontwikkelde de arbeidsmarkt zich gelijkaardig, met een vertraging in de groei van de werkgelegenheid.** Tijdens de eerste jaarhelft vertraagde de groei van de werkgelegenheid naar gemiddeld 0,94% (dit is een vertraging in vergelijking met 1,5 % gedurende dezelfde periode in 2023). **Ook voor de eurozone zijn het de diensten die netto banen hebben gecreëerd**¹⁹.

GRAFIEK 3 : Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid in België: totaal en over sectoren

Bron: NBB. Gebaseerd op gegevens gezuiverd voor seizoens- en kalendereffecten

1.4. WAT ZEGGEN DE LAATSTE VERWACHTINGEN?

De wereldeconomie groeit aan een constant tempo en de inflatie blijft dalen

Wereldwijd kunnen de verwachtingen voor de voornaamste economieën als volgt worden samengevat²⁰:

- › De wereldeconomie wordt verwacht te groeien met 3,2 % in 2024 en 3,2 % in 2025 (zie grafiek 4).
- › **Voor de VS** is de verwachting dat de sterke economische groei niet aan te houden is. Voor 2024 wordt een groei verwacht van 2,8 % om dan te dalen naar 2,2 % in 2025. De economische groei kan wel ondersteund worden door renteverlagingen van de FED²¹.
- › **De problemen in de Chinese vastgoedsector blijven wegen op het vertrouwen in China.** De groei zou vertragen van 4,8 % in 2024 naar 4,5 % in 2025. Wat de **inflatie** betreft, wordt verwacht dat de huidige dalende trend blijft aanhouden in de toekomst.

- › **Voor de eurozone wordt een groei verwacht van 0,8 % in 2024, om toe te nemen naar 1,2 % in 2025 (zie grafiek 4)**²². De consumptie wordt verwacht toe te nemen, alsook de export. De industrie zou onder druk blijven staan, en de laatste indicatoren suggereren dat het einde nog niet in zicht is²³. **De inflatie zou haar dalende trend verderzetten (2,5 % in 2024 en 2,2 % in 2025)**²⁴.

In België verzwakt de economische groei en daalt de inflatie

De Belgische economische groei zou vertragen naar 1,1 % in 2024 (zie grafiek 4) na 1,4 % in 2023. De opflakking van internationale handel zou het tempo van de economische groei doen versnellen in de tweede jaarhelft. Dit gunstige effect zou zich doorzetten tot in 2025, waarvoor een economische groei wordt voorspeld van 1,3 %²⁵.

¹⁹ Zie referenties ECB (juli, 2024).

²⁰ Zie referenties ECB (september, 2024); IMF (juli, 2024); IMF (oktober, 2024) en OESO (september, 2024).

²¹ De FED heeft in september 2024 een renteverlaging doorgevoerd en haar rentevoeten verlaagd met 0,5 procentpunt.

²² Zie referenties IMF (oktober, 2024).

²³ Zie referenties ECB (september, 2024).

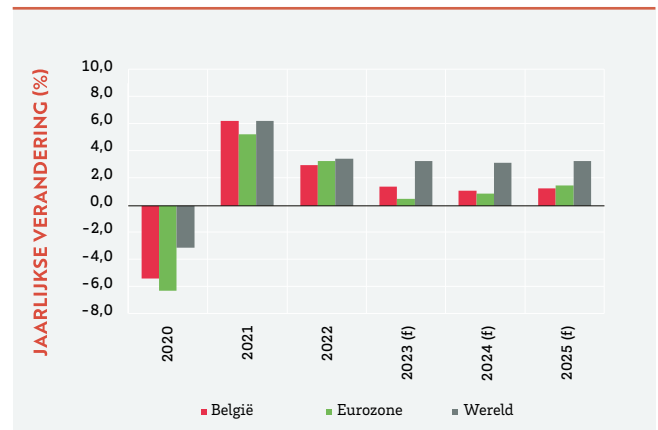
²⁴ Om de economische activiteit te ondersteunen besloot de ECB in september opnieuw haar voornaamste rentevoet te verlagen tot 3,5 %.

²⁵ Zie referenties FPB (september, 2024).

De inflatie zou verder normaliseren en uitkomen op 3,2 % in 2024 (in vergelijking met 4,1 % in 2023). Het uitdoven van steunmaatregelen om de energieprijzen onder controle te houden, zorgen voor een tijdelijk hogere inflatie in 2024. Onder impuls van lage olieprijsen zou de inflatie verder vertragen naar gemiddeld 1,9 % in 2025. De afname van de inflatie ondersteunt de koopkracht van de gezinnen en de internationale competitiviteit, waardoor de groei in consumptie en internationale handel een belangrijke bijdrage leveren aan de groei in 2025.

Een lagere economische groei doet de binnenlandse werkgelegenheid (zie glossarium) minder toenemen dan voorheen. **Voor 2024 wordt een toename verwacht van + 15.800 personen, wat een aanzienlijke vertraging is in vergelijking met 2023 (+ 40.700)**²⁶. Deze daling in gecreëerde werkgelegenheid is vooral te wijten aan een dalend aantal gecreëerde jobs in de marktsector. Deze daling in aantal gecreëerde jobs zou zich niet beperken tot de industrie, maar alle sectoren zouden een daling meemaken. **Een aantrekkelijke economische activiteit in 2025 zou de werkgelegenheid doen toenemen met + 24.700 personen**²⁷.

GRAFIEK 4 : Evolutie van het bbp van de wereldeconomie, de eurozone en België

Bron: IMF (oktober, 2024) en FPB (september, 2024)
Noot: (f): vooruitzicht

1.5. WAT ZIJN DE RISICO'S DIE DE TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN KUNNEN STUREN?

Aan de in dit hoofdstuk gepresenteerde prognoses liggen **grote onzekerheden ten grondslag**, bovendien blijven er grote uitdagingen bestaan die de wereldwijde (Belgische) economische dynamiek kunnen beïnvloeden²⁸:

- › **Geopolitiek: de Russisch-Oekraïense oorlog blijft voortduren**, en een eventueel einde is helaas nog niet in zicht. In het **Midden-Oosten** zorgen conflicten op meerdere fronten voor grote instabiliteit, en een risico op een grote regionale oorlog. **Gegeven het belang van het Midden-Oosten inzake olieproductie en internationale scheepvaart**, kan een verdere escalatie van de conflicten prijzen voor scheepstransport en olie doen toenemen. Het vertrouwen van consumenten en ondernemingen kan hierdoor worden aangetast en zo de groei van de economische activiteit;
- › **Internationale handel**: landen nemen steeds meer maatregelen of dreigen met importheffingen om de eigen economie te beschermen. **Dit zet een rem op internationale handel**. Voor een open economie als België zal een dergelijk beleid uiteraard druk zetten op de economische groei.

- › **Hoewel verdere effecten voorlopig uitblijven, riskeren bovenstaande factoren de inflatie (en rentevoeten) te doen opveren**, wat centrale banken zal dwingen tot een meer restrictief monetair beleid (zie glossarium).

²⁶ Zie referenties FPB (september, 2024).

²⁷ Zie referenties FPB (september, 2024).

²⁸ Zie referenties ECB (september, 2024); IMF (juli, 2024); IMF (oktober, 2024) en OESO (september, 2024).

2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL

2.1. EVOLUTIE VAN DE RECENTE BRUSSELSE ECONOMISCHE ACTIVITEIT

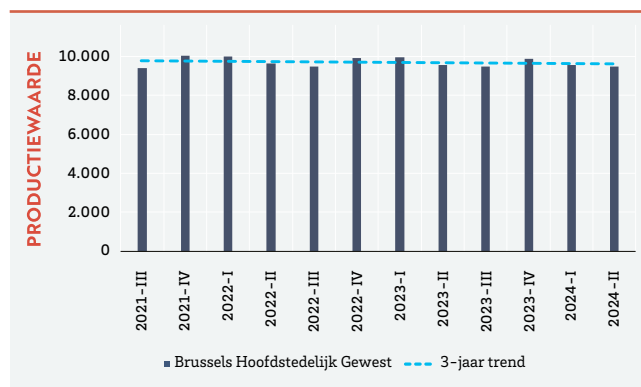
De analyse van de Brusselse economische activiteit (zie glossarium) in de recentste kwartalen is gebaseerd op de exploitatie van de btw-aangiften (zie glossarium). Bijgevolg is alleen de activiteit van de btw-plichtigen²⁹ erin opgenomen. Samen zijn deze handelsactiviteiten goed voor ongeveer 46% van de totale toegevoegde waarde in Brussel³⁰. Deze keuze vloeit voort uit de behoefte aan recente kwartaalgegevens. Dit betekent dat de productie van de niet-marktsector niet in rekening wordt genomen, maar deze is uiteindelijk minder onderhevig aan de grillen van de conjunctuur. Bepaalde marktactiviteiten die niet onderworpen zijn aan de btw, zoals financiële activiteiten, worden ook buiten beschouwing gelaten.

Daling van de activiteit in de eerste helft van 2024

De markteconomie in Brussel kende in 2024 een slechte start. **In vergelijking met de eerste helft van 2023 zal de marktsector in 2024 naar verwachting met 2,5 % krimpen (zie grafiek 5).** Een inkrimping van de marktactiviteit werd ook waargenomen in de andere twee gewesten, maar in mindere mate (- 1,7 % in Vlaanderen en - 0,8 % in Wallonië).

Over de afgelopen drie jaar is de productiewaarde van de Brusselse marktsector licht gedaald.

GRAFIEK 5: Evolutie van de activiteit in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

²⁹ Bepaalde commerciële activiteiten zijn vrijgesteld van btw. Dat geldt met name voor de meeste financiële en verzekeringsactiviteiten of voor medische activiteiten.

³⁰ Schatting gebaseerd op gewestelijke rekeningen voor 2021.

Kader 1 : Meting van de waarde van de marktproductie in Brussel

De indicator voor de marktproductie is gebaseerd op de kwartaalomzet van de btw-plichtige bedrijven. De indicator wordt opgebouwd door middel van onderstaande stappen:

1. **Sectorale groepering:** De kwartaalomzet van de bedrijven wordt ingedeeld per sector (Nacebel op tweecijferig niveau) om de gegevens te groeperen per economisch homogene categorie.
2. **Seizoensgebonden aanpassing:** De sectorale omzetcijfers zijn gecorrigeerd om seizoensschommelingen te elimineren, waardoor de productie per kwartaal kan worden vergeleken.
3. **Weging volgens sector:** De voor seizoensinvloeden gecorrigeerde omzet wordt vermenigvuldigd met een sectorale coëfficiënt voor de toegevoegde waarde. Die coëfficiënt weerspiegelt de verschillende capaciteiten van iedere sector om waarde te genereren uit een gelijkwaardig omzetvolume. Zo genereren handelsactiviteiten over het algemeen minder welvaart per euro omzet dan andere sectoren.
4. **Samenvoeging:** De gewogen sectorwaarden worden samengevoegd om veranderingen in de totale productie van alle marktactiviteiten te meten.

$$P_m = \sum_i CA_i \cdot Coef_VA_i$$

Waarbij:

- P_m staat voor de kwartaalproductie van alle marktactiviteiten.
- CA_i staat voor de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde kwartaalomzet voor sector i .
- $Coef_VA_i$ staat voor de sectorale coëfficiënt van toegevoegde-waardecreatie voor sector i .

Minder investeringen

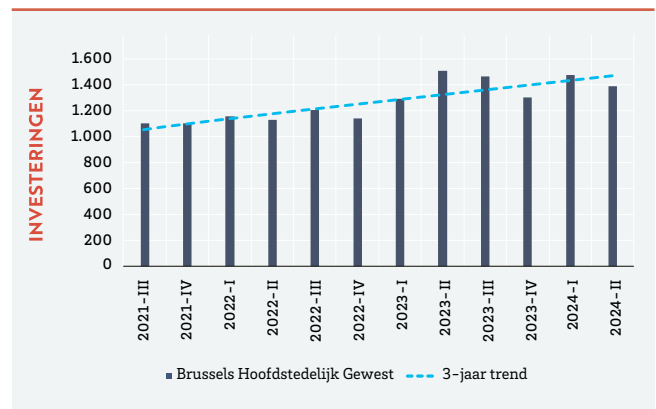
In de eerste helft van 2024 zou de marktsector in Brussel evenveel geïnvesteerd hebben als in dezelfde periode in 2023 (zie grafiek 6). Dit investeringsniveau wordt echter vooral verklaard door de buitengewone uitgaven in de voedingsindustrie, wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling en de productie van elektrische voorzieningen.

Daarentegen **lijkt in veel marktsectoren de opleving die we in 2023 zagen, af te nemen**. Een krimp in de investeringen is waargenomen in:

- › de chemische industrie;
- › de autoproductie;
- › de bouw van residentiële en niet-residentiële gebouwen;
- › accommodatie;
- › activiteiten van hoofdkantoren en bedrijfsbeheer.

In de rest van België is de situatie vergelijkbaar. De schijnbare stabiliteit van de investeringen is in feite te wijten aan grote eenmalige uitgaven, vooral in ICT.

GRAFIEK 6: Evolutie van de investeringen in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STABEL (btw-aangiften), berekeningen BISA.
 Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoensschommelingen.

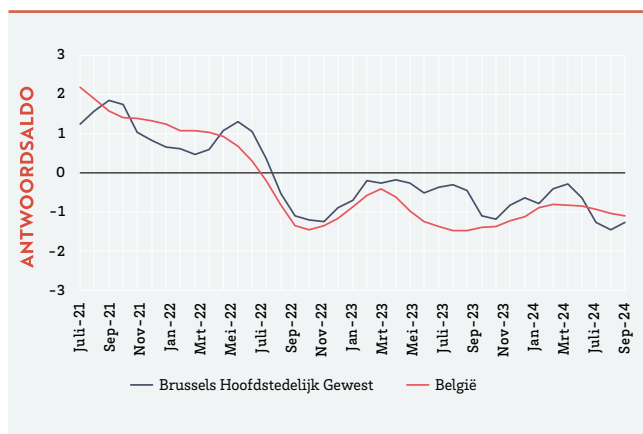
Ondernemersvertrouwen en vertrouwen huishoudens nemen af

Brusselse ondernemers blijven zich zorgen maken

Begin 2023 hadden de daling van de energieprijzen en het inflatieniveau het ondernemersvertrouwen hersteld (zie grafiek 7). Dit positieve momentum verdween echter snel en momenteel is er sprake van een neerwaartse trend.

Dit tanende vertrouwen kan worden verklaard door het aanhoudende klimaat van grote onzekerheid. Het conflict in Oekraïne en het Midden-Oosten, de schommelende prijzen en rentetarieven, en de Europese industrie die het moeilijk heeft, zijn stuk voor stuk elementen die Brusselse ondernemers zorgen baren (zie hoofdstuk 1). In de rest van België vertoont het ondernemersvertrouwen een vergelijkbare dynamiek.

GRAFIEK 7: Ondernemersvertrouwen, enquêteresultaten

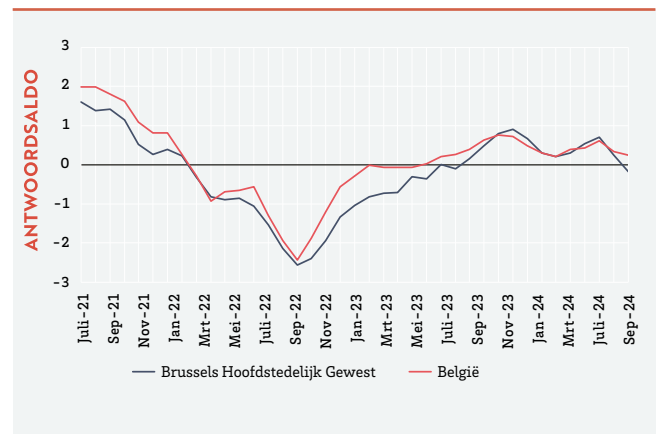

Bron: NBB (oktober 2024), berekeningen BISA
Opmerking: saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

Het vertrouwen van de Brusselse huishoudens neemt af

In 2024 tonen de Brusselse huishoudens zich opnieuw bezorgd over de toekomst. Ter herinnering: tijdens de energiecrisis van 2022 bereikte hun vertrouwen een historisch dieptepunt³¹ (zie grafiek 8). Onder invloed van dalende prijzen, lagere inflatie en het herstel van de koopkracht dankzij loonindexeringen, verbeterde de tendens in het vertrouwen tot eind 2023. In 2024 hebben de economische vertraging en de aangekondigde sluitingen van grote industriële vestigingen, zoals Van Hool in Vlaanderen en Audi in Brussel, deze bezorgdheid echter opnieuw aangewakkerd. Er zou dus een nieuwe sombere periode kunnen aanbreken voor de Brusselse huishoudens, net als in de rest van België.

GRAFIEK 8: Consumentenvertrouwen, enquêteresultaten

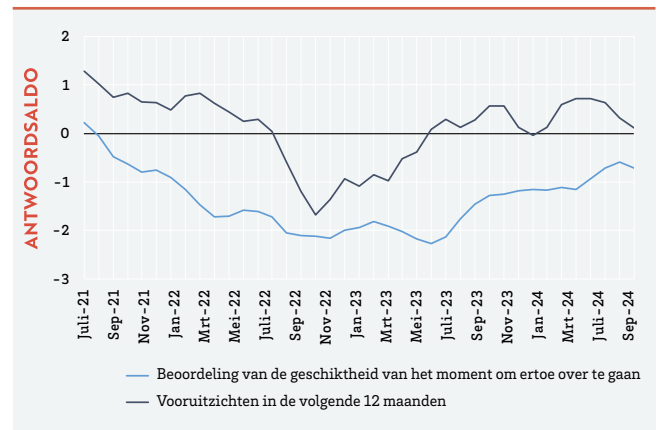
Bron: NBB (oktober 2024), berekeningen BISA
Opmerking: saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

³¹ Dit is het laagste niveau van de afgelopen tien jaar.

Huishoudens stellen grote aankopen minder vaak uit

Door de inflatiecrisis bleken de Brusselse huishoudens duidelijk hun belangrijke aankopen te willen uitstellen. Eind 2022 waren de verwachtingen inzake belangrijke aankopen buitengewoon laag (zie grafiek 9). Naarmate 2023 vorderde, toonden huishoudens zich echter steeds positiever over het idee om hun belangrijke aankopen te hervatten. De indexering van de lonen, de lagere inflatie en de premies voor energiefacturen hebben allemaal bijgedragen aan dit herstel. In 2024 nam de inschatting van het juiste moment om grote aankopen te doen, verder toe.

GRAFIEK 9: Belangrijke aankopen door de Brusselse huishoudens, enquêteresultaten

Bron: NBB (oktober 2024), berekeningen BISA
Opmerking: saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

2.2. FOCUS OP DE ACTIVITEIT VAN DE MARKTSECTOREN IN DE EERSTE HELFT VAN 2024

Deze sectorale analyse geeft een overzicht van de recente evolutie van de productie en de investeringen in activiteiten van de marktsector. Deze activiteiten worden onderzocht binnen vier hoofdgroepen: verwerkende industrie, bouwnijverheid, productiediensten en persoonlijke diensten. Samen waren deze handelsactiviteiten in 2021 goed voor ongeveer 46 % van de totale toegevoegde waarde in Brussel.

De productiewaarde in de verwerkende industrie daalt verder in 2024

In de eerste helft van 2024 was de verwerkende industrie goed voor slechts 5 % van de welvaartscreatie in de Brusselse markeconomie, tegenover 22,5 % in Vlaanderen en 23,8 % in Wallonië. Bovendien komt een aanzienlijk deel van de door de Brusselse actoren in de sector gegenereerde welvaart overeen met kantooractiviteiten ter ondersteuning van de Vlaamse en Waalse industrie.

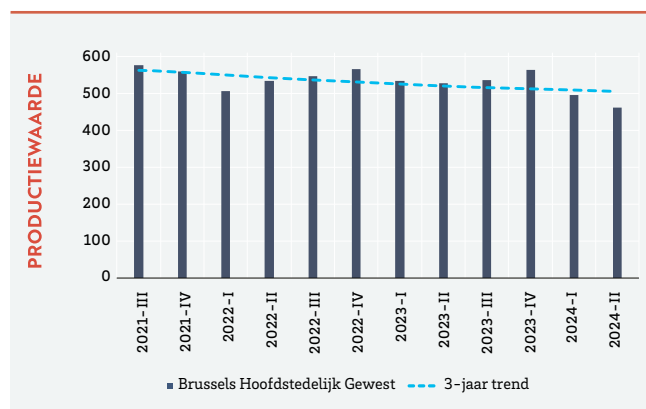
Het klimaat in de eerste helft van 2024 blijft bijzonder ongunstig voor industriële activiteiten:

- › **De hoge elektriciteits- en gasprijzen** blijven hun weerslag hebben op de sector, die een grootverbruiker is van energieproducten. Hoewel de energieprijzen in 2023 zijn gedaald, zijn ze in Europa nog steeds ongeveer twee keer zo hoog als in 2019. Deze prijzen drukken zwaar op het concurrentievermogen van Europese bedrijven ten opzichte van de rest van de wereld;

- › **De stijgende rentevoeten** en de daaruit voortvloeiende hogere financieringskosten wegen op de industriële sector, die over het algemeen een hoger investeringsniveau vereist dan andere sectoren;
- › **De verzwakking van de internationale context, en van de Duitse economie in het bijzonder**, heeft een ongunstig effect op de sector, die sterk afhankelijk is van de internationale handel (zie hoofdstuk 1.1).

Deze verschillende factoren verergeren de structureel complexe situatie voor de nijverheidssector in stedelijke gebieden, die ook te maken heeft met hoge grondkosten.

In de eerste helft van 2024 **daalde de productiewaarde van de Brusselse nijverheidssector met 9,9 %** op jaarbasis. Elders in België heeft de industriële sector het ook moeilijk. **In Vlaanderen kromp de industrie met 1,8 %** door een daling in de chemische (- 6%) en metaalindustrie (- 13%) en in de productie van machines en voorzieningen (- 13%). In Wallonië bleef de productiewaarde van de sector constant.

GRAFIEK 10: Evolutie van de activiteit van de verwerkende industrie (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

De evolutie van de productiewaarde voor de belangrijkste industriële activiteiten in Brussel wordt hieronder weergegeven:

- › **de voedingsindustrie**, die goed is voor 9 % van de waardecreatie in de Brusselse marktindustrie, is bijzonder hard getroffen door de opeenvolgende crises. Sinds 2019 is de waardecreatie ervan met 29 % gedaald in Brussel (zie tabel 1). Deze daling kan hoofdzakelijk worden verklaard door de verhuis van belangrijke spelers naar een ander gewest. In de eerste helft van 2024 is de productiewaarde van de voedingsindustrie echter met 2 % toegenomen jaar op jaar. De drankenindustrie groeide ook, met 5 % jaar-op-jaar.
- › **De chemische industrie**, waarvan het productievolume in 2023 sterk was afgenomen, kromp verder in de eerste helft van 2024 (- 18 %). Die sterke daling, die ook te zien is in Vlaanderen en Wallonië, houdt mogelijk rechtstreeks verband met een daling van de activiteit in de haven van Antwerpen, de belangrijkste chemische draaischijf van België. Daarentegen is de activiteit in **de farmaceutische industrie** in Brussel in de eerste helft van 2024 weer opgeveerd (+ 37 %).
- › **De autoproductie**, die in 2023 nog goed was voor 24 % van de waardecreatie in de Brusselse industrie, kende een sterke krimp van de activiteit sinds de eerste helft van 2024. Met de aangekondigde sluiting van de Audi-fabriek in Vorst en het uitblijven van een overnemer zou de automobielenindustrie in Brussel binnenkort wel eens helemaal kunnen verdwijnen.

TABEL 1: Evolutie van de economische activiteit in de verwerkende industrie

	Gewicht van de activiteit in de verwerkende industrie (in 2023)	Verandering S1 2023– S1 2024	Verandering S1 2019– S1 2024
Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen	24 %	- 46 %	- 45 %
Vervaardiging van chemische producten	6 %	- 18 %	+ 13 %
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	7 %	+ 37 %	+ 16 %
Vervaardiging van voedingsmiddelen	9 %	+ 2 %	- 29 %
Vervaardiging van dranken	9 %	+ 5 %	+ 2 %
Totaal verwerkende industrie	100 %	- 10 %	- 21 %

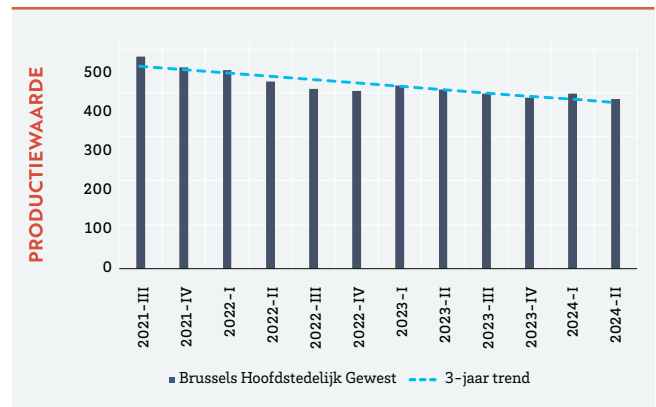
Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

De bouwsector blijft krimpen

De bouwsector is goed voor 4,1% van de Brusselse markteconomie in de eerste helft van 2024. In de rest van België is de bouw dubbel zo groot.

In 2022 verhoogden de stijgende prijzen voor energie en bouwmaterialen de spanningen in een sector die al verzwakt was door de gezondheids crisis. Begin 2024 is de bouw nog steeds een van de sectoren met de sterkste prijsstijging in twee jaar. Deze kostenstijging heeft een langdurige weerslag gehad op de vraag in de sector. Tegen deze ongunstige achtergrond **kromp de bouwactiviteit verder in de eerste helft van 2024** (-5% jaar-op-jaar, zie grafiek 11). De subsectoren die het meest getroffen werden door deze daling waren weg- en waterbouw (-17%) en gespecialiseerde bouwwerkzaamheden (-7%). De sector bouw van gebouwen en vastgoedontwikkeling groeit daarentegen licht, met 1% jaar-op-jaar (zie tabel 2).

GRAFIEK 11: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de bouwsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

TABEL 2: Evolutie van de economische activiteit in de bouwnijverheid

	Gewicht van de activiteit binnen de bouwsector (in 2023)	Verandering S1 2023– S1 2024	Verandering S1 2019– S1 2024
Bouw van gebouwen	36 %	+ 1 %	- 27 %
Weg- en waterbouw	6 %	- 17 %	- 43 %
Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	58 %	- 7 %	+ 14 %
Totaal bouwsector	100%	- 5 %	- 17 %

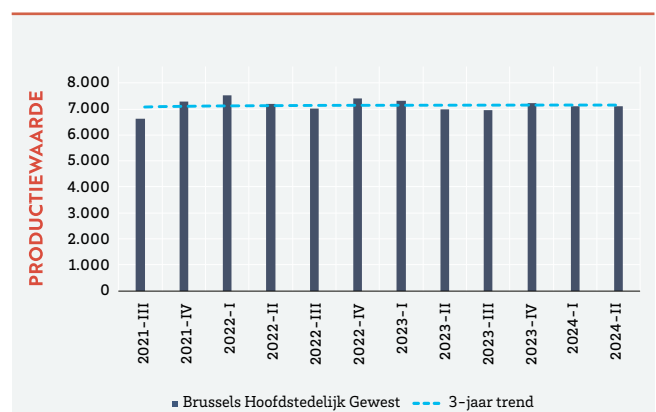
Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

De geproduceerde waarde van de productiediensten stijgt niet langer

De productiediensten genereren 75% van de productiewaarde van de markteconomie in Brussel, tegenover 50% in de rest van België. Deze groep die gericht is op bedrijven, omvat adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer, groothandel, goederenvervoer en telecommunicatie.

Sinds 2022 groeit de activiteit van de productiediensten niet meer in het Brussels Gewest. In de eerste helft van 2024 daalde de productie in deze sector zelfs met 0,7% op jaarbasis (zie tabel 3).

GRAFIEK 12: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de productiediensten (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

De informatie- en communicatiesector, die momenteel diepgaande en snelle veranderingen ondergaat door de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, heeft het moeilijk in het Brussels Gewest:

- › De **telecommunicatiesector** kende een verdere daling van 3 % op jaarbasis. Die aanhoudende daling van de activiteit zou deels kunnen worden toegeschreven aan de voortdurende daling van het aantal klanten van digitale tv, die overstappen op internationale streamingplatformen³². De sector zou echter binnenkort de vruchten kunnen plukken van de grote investeringen in de uitrol van glasvezel in het Brusselse Gewest;
- › **Productie van films en videoprogramma's, maken van geluidsoptnamen en uitgeverijen van muziekopnamen** is met 8 % gekrompen op jaarbasis. Sinds 2019 is de activiteit in deze sector met 27 % gedaald;
- › **Programmeren, computerconsultancy en aanverwante IT-activiteiten** krimpen met 18 % op jaarbasis. Deze daling komt na enkele jaren van groei.

Andere activiteiten van productiediensten blijven daarentegen groeien. Deze activiteiten, die al verschillende jaren een motor voor de groei in Brussel vormen, omvatten:

- › **Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening en administratieve kantooractiviteiten** die respectievelijk met 2 % en 21 % groeien op jaarbasis;
- › **Wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling**, blijft groeien in Brussel (+ 29 % op jaarbasis en + 177 % sinds 2019).

Merk op dat de productiediensten die de Brusselse groei de voorbije jaren hebben aangezwengeld (hoofdkantoren, consultancy, juridische en boekhoudkundige activiteiten, programmering), voornamelijk hoogopgeleide werknemers tewerkstellen. Omgekeerd **hebben de belangrijke activiteiten die het sterkst dalen (groothandel, opslag), lager geschoolde werknemers in dienst.** In de toekomst zouden deze trends een negatieve impact kunnen hebben op de professionele integratie van lager geschoolde Brusselaars in het Gewest.

TABEL 3: Evolutie van de economische activiteit in de productiediensten

	Gewicht van de activiteit binnen de productiediensten (in 2023)	Verandering S1 2023– S1 2024	Verandering S1 2019– S1 2024
Telecommunicatie	8 %	- 3 %	- 17 %
Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancyactiviteiten en aanverwante activiteiten	9 %	- 18 %	+ 10 %
Productie van films en videoprogramma's, maken van geluidsoptnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	2 %	- 8 %	- 27 %
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	2 %	+ 21 %	+ 72 %
Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening	5 %	+ 2 %	+ 11 %
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	1 %	+ 29 %	+ 177 %
Totaal productiediensten	100 %	- 1 %	+ 4 %

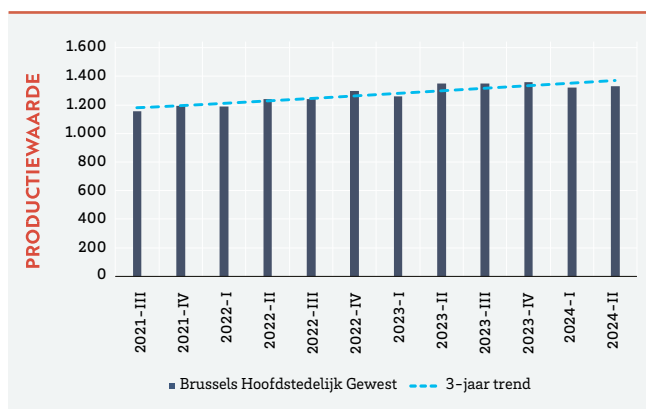
Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

³² De omzet van de internationale streamingplatformen is niet opgenomen in de gewestelijke cijfers voor de telecommunicatiesector of de distributie van films en televisieproducties.

Persoonlijke diensten blijven groeien

De sector van persoonlijke diensten, die horeca en detailhandel omvat, is goed voor 14 % van de Brusselse markteconomie. In de andere twee Belgische gewesten is de sector van vergelijkbaar belang. In de eerste helft van 2024 groeide de sector van de persoonlijke diensten in het Brussels Gewest met 1,5 % op jaarbasis.

GRAFIEK 13: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector persoonlijke diensten (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

De meeste persoonlijke diensten zijn de eerste helft van het jaar relatief goed begonnen:

- » **Accommodatie en eet- en drinkgelegenheden** noteerden een toename van de activiteit, van respectievelijk 4 % en 3 % op jaarbasis. De groei van de activiteit in de accommodatiesector houdt verband met de grote investeringen in de sector in 2023.
- » **De recreatieve, artistieke en amusementsactiviteiten** groeiden met 1 % op jaarbasis en met 12 % ten opzichte van 2019.
- » **De detailhandel (exclusief motorvoertuigen)** is na een lange periode van krimp weer gaan groeien (+ 3 % op jaarbasis, - 7 % ten opzichte van 2019). Deze groei werd aangedreven door de levensmiddelenhandel en de verkoop op afstand. Daarentegen zal de verkoop in winkels in de kledingsector in 2024 blijven dalen.

Omgekeerd daalde de waarde van de activiteit in de **(groot- en detailhandel) motorvoertuigen en reparatie van motorvoertuigen** met 3 % op jaarbasis.

TABEL 4: Evolutie van de economische activiteit in de persoonlijke diensten

	Gewicht van de economische activiteit binnen de persoonlijke diensten (en 2023)	Verandering S1 2023– S1 2024	Verandering S1 2019– S1 2024
Detailhandel (met uitzondering van de handel in auto's)	33 %	+ 3 %	- 7 %
Eet- en drinkgelegenheden	24 %	+ 3 %	+ 19 %
Verschaffen van accommodatie	7 %	+ 4 %	+ 5 %
Creative activiteiten, kunst en amusement	7 %	+ 1 %	+ 12 %
Groot- en detailhandel reparatie van auto's	21 %	- 3 %	+ 17 %
Totaal persoonlijke diensten	100 %	+ 1 %	+ 6 %

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

2.3. WERKGELEGENHEID EN WERKLOOSHEID

Het aantal loontrekkende Brusselaars daalde in de eerste helft van 2024, terwijl het arbeidsvolume bleef stijgen.

De kwartaalgegevens van de RSZ (gecorrigeerd voor seizoensschommelingen) maken een analyse mogelijk van de evolutie van de loontrekkende tewerkstelling in het Brussels Gewest volgens de woonplaats (zie glossarium), tot het vierde kwartaal van 2024. Werkgelegenheid wordt gemeten in het aantal werknemers of in voltijdsequivalenten (VTE, zie glossarium), die veranderingen in het arbeidsvolume aangeven.

Op basis van deze cijfers daalde het aantal loontrekkende Brusselaars licht in de eerste helft van 2024, kwartaal-op-kwartaal (zie grafiek 14). Het aantal loontrekkende Brusselaars daalde zo met gemiddeld 0,1 % tijdens de eerste twee kwartalen van 2024, na een stijging met gemiddeld 0,3 % tijdens de laatste twee kwartalen van het jaar voordien. Hoewel dit relatief gezien een zeer kleine daling is, betekent deze afname van het aantal werknemers in Brussel een stilstand na verschillende kwartalen van dynamische werkgelegenheids groei. In absolute cijfers komt dit neer op ongeveer 600 minder loontrekkende Brusselaars in de eerste helft van 2024, tegenover ongeveer 2400 meer in de tweede helft van 2023. Het aantal loontrekkende Brusselaars was niet meer gedaald sinds het begin van de gezondheidscrisis.

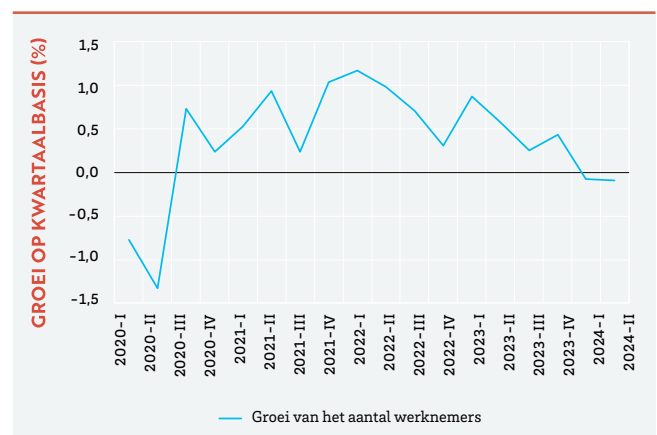
Toch kan deze daling van het aantal loontrekkende Brusselaars in de eerste helft van 2024 genuanceerd worden:

- › relatief gezien blijft de in de eerste helft van 2024 waargenomen daling beperkt, vooral in vergelijking met de eerste twee kwartalen van 2020 (respectievelijk - 0,8 % en - 1,3 %);
- › in absolute cijfers blijft het aantal loontrekkende Brusselaars in het tweede kwartaal van 2024 hoger dan in hetzelfde kwartaal van het voorgaande jaar (ongeveer 1800 bijkomende werknemers);

Daarentegen daalt de loontrekkende tewerkstelling in Brussel minder sterk dan op Belgisch niveau (- 0,2 % gemiddeld gezien over de eerste twee kwartalen van 2024). Deze stagnerende werkgelegenheid gedurende meer dan een jaar weerspiegelt de stagnatie van de economische activiteit. De daling van de loontrekkende tewerkstelling in Brussel in de eerste helft van 2024 houdt waarschijnlijk verband met de krimp van de economische activiteit in Brussel in alle marktsectoren. De economische activiteit kromp vooral in de verwerkende industrie, maar in mindere mate ook in de bouw, bij de productiediensten en de persoonlijke diensten (zie hoofdstuk 2.2).

In tegenstelling tot het aantal loontrekkende Brusselaars, steeg het arbeidsvolume van de loontrekkende Brusselaars kwartaal-op-kwartaal (zie grafiek 15). Het aantal VTE's in Brussel steeg met gemiddeld 0,3 % in de eerste twee kwartalen van 2024, sterker dan in de laatste twee kwartalen van 2023 (gemiddeld + 0,1 %). Het arbeidsvolume van de loontrekkende Brusselaars lag in het tweede kwartaal van 2024 hoger dan in hetzelfde kwartaal jaar-op-jaar (bijna 2 900 bijkomende VTE's). Ook op Belgisch niveau steeg het arbeidsvolume in de eerste twee kwartalen van 2024 (gemiddeld + 0,2 % per kwartaal).

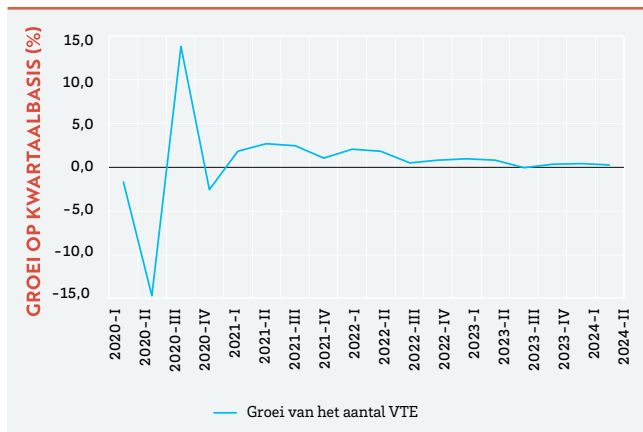
GRAFIEK 14: Evolutie van het aantal loontrekkende werknemers in Brussel

Bron: RSZ, berekeningen BISA

Noot: loontrekkende tewerkstelling naar woonplaats, gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

GRAFIEK 15: Evolutie in het aantal VTE voor loontrekkende werknemers in Brussel

Bron: RSZ, berekeningen BISA
 Noot: loontrekkende tewerkstelling naar woonplaats, gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

Het uitzendwerk in Brussel daalt, terwijl de werkgelegenheidsvooruitzichten in de verwerkende industrie verslechteren

Aan de hand van het aantal uren dat door werknemers is gepresteerd in de uitzendsector en de aanwervingsvooruitzichten die blijken uit enquêtes bij ondernemingen, kan voor het recente verleden de evolutie worden geanalyseerd van de werkgelegenheid volgens de werkplek op het Brussels grondgebied. Beide indicatoren zijn voorlopende indicatoren (zie glossarium). In dit opzicht bieden ze ook een beeld van mogelijke ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de komende maanden.

Na over het algemeen stabiel te zijn gebleven voor het grootste deel van 2023, is de inschakeling van uitzendarbeid in het Brussels Gewest sinds eind 2023 sterk gedaald. De index van het aantal gewerkte uitzenduren in Brussel is gedaald van 97 in december 2023 tot 82 in augustus 2024 (basis januari 2019 = 100, zie grafiek 16). Dit komt neer op een daling van het volume uitzendarbeid met meer dan 15 % over deze periode.

Op nationaal niveau is de index van het aantal gewerkte uitzenduren sinds begin 2022 bijna onafgebroken gedaald en deze daling heeft zich in de eerste acht maanden van 2024 voortgezet. Terwijl de daling voorheen veel sterker was in België dan in Brussel, is dat nu niet langer het geval. **Met de sterke daling van uitzendarbeid in Brussel sinds eind 2023 is de kloof in de evolutie van uitzendarbeid tussen het Brussels Gewest en België immers aanzienlijk verkleind.** Terwijl de Brusselse index in januari 2024 nog 14 pp hoger lag dan de Belgische index, bedroeg het verschil in augustus 2024 nog maar 7 pp.

GRAFIEK 16: Index van het aantal gewerkte uitzenduren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (januari 2019 = 100)

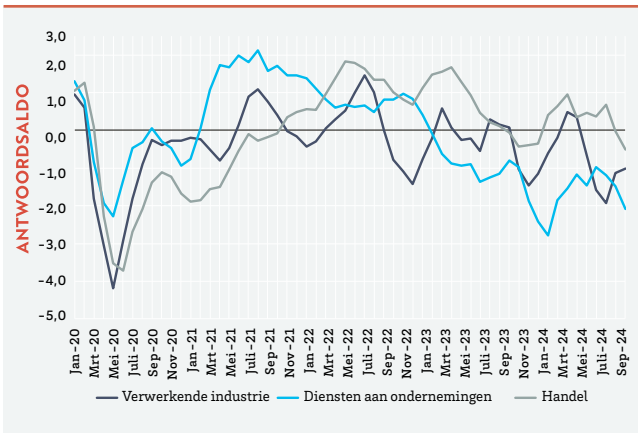

Bron: FEDERGON, berekeningen BISA
 Noot: maandgegevens gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

Grafiek 17 toont de evolutie van de aanwervingsintenties voor de komende drie maanden bij de Brusselse ondernemingen die actief zijn in drie sectoren (zakelijke dienstverlening, handel en industrie). Op basis van de NBB-enquêtes bij ondernemingen (zie glossarium) verbeteren de aanwervingsintenties tot april 2024. Vanaf mei 2024 verschilt de situatie echter per sector.

- › **De situatie blijft gunstig in de handel**, waar de aanwervingsintenties boven het langetermijngemiddelde liggen en ze ondanks enige onrust stabiel blijven.
- › **In de andere twee sectoren is de situatie daarentegen eerder somber te noemen:**
 - De aanwervingsintenties in de belangrijke sector van de zakelijke dienstverlening zijn grotendeels ongewijzigd ten opzichte van april 2024, maar blijven onder het langetermijngemiddelde;
 - De aanwervingsintenties in de verwerkende industrie zijn fors gedaald en liggen nu weer onder het langetermijngemiddelde.

GRAFIEK 17: Werkgelegenheidsvooruitzichten in de verwerkende industrie, de zakelijke dienstverlening en de handel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, enquêteresultaten

Bron: NBB (oktober 2024), berekeningen BISA

Noot: antwoordsaldo gecorrigeerd voor seizoensschommelingen, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

Samengevat wijzen de conjuncturele indicatoren - het aantal gepresteerde uren in de uitzendsector en de aanwervingsvooruitzichten van de ondernemingen - op een verslechtering van de situatie op de arbeidsmarkt in het Brussels Gewest:

- › de Brusselse ondernemingen maken sinds eind 2023 minder gebruik van uitzendarbeid;
- › Sinds april 2024 blijft het klimaat somber wat betreft de aanwervingsintenties in de zakelijke dienstverlening. In de verwerkende industrie verslechteren de aanwervingsintenties.

De werkloosheid is gedurende 21 opeenvolgende maanden blijven stijgen

In september 2024 waren 93.356 personen ingeschreven als niet-werkende werkzoekende (NWWZ, zie glossarium) in het Brussels Gewest, volgens de administratieve werkloosheidscijfers van Actiris. In vergelijking met het jaar voordien steeg dit aantal met 2,5 %, wat neerkomt op 2 268 bijkomende NWWZ. De "andere werkzoekenden", d.w.z. noch werkzoekenden die een uitkering hebben aangevraagd, noch jongeren in beroepsinschakelingsstijd, dragen het meest bij tot deze stijging van de werkloosheid in Brussel. Dit is deels te wijten aan de verlenging van de geldigheidsduur van de inschrijving als werkzoekende voor OCMW-begunstigden in 2023 (van 3 maanden naar een variabele periode van gemiddeld 6 maanden). Sindsdien krijgen deze werknemers langere tijd ondersteuning bij het zoeken naar werk, waardoor het aantal personen dat in het Brusselse Gewest als NWWZ staat ingeschreven de facto toeneemt³³.

Het aantal werklozen in Brussel stijgt gestaag sinds januari 2023, wat neerkomt op een stijging van 21 opeenvolgende maanden (jaar-op-jaar). **De arbeidsmarkt staat onder druk.** Het aantal door Actiris geregistreerde vacatures (exclusief uitzendarbeid) daalt gestaag sinds het laatste kwartaal van 2022. In september 2024 noteerde Actiris 15,6% minder vacatures (jaar-op-jaar). Er zijn dus minder vacatures voor een groeiend aantal NWWZ. Dit kan met name betekenen:

- › een slechtere match tussen de gezochte profielen voor deze functies en de beschikbare profielen onder de NWWZ;
- › een verminderde behoefte aan arbeidskrachten door de krimp van de economische activiteit in de eerste helft van 2024 (zie hoofdstuk 2.2).

De daling van het aantal door Actiris ontvangen vacatures is minder uitgesproken sinds maart 2023³⁴.

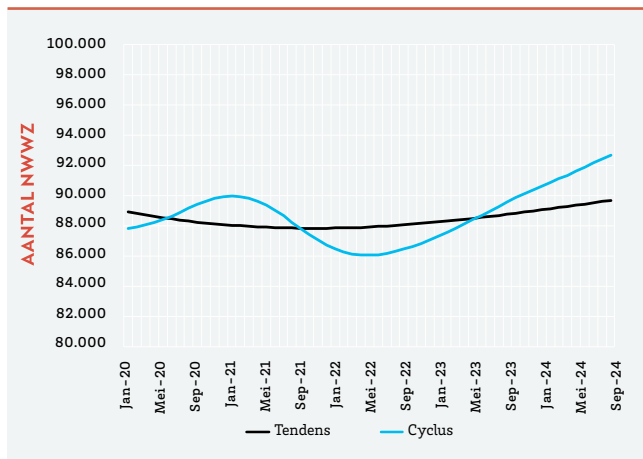
³³ Zie ACTIRIS-referenties (januari 2024).

³⁴ Zie View.brussels-referenties (september 2024).

De werkloosheid in Brussel blijft stijgen. Het aantal Brusselse NWWZ steeg met 2,8 % in het tweede kwartaal van 2024 en met 4,4 % in het derde kwartaal van 2024 (tegenover respectievelijk 2,9% en 4,5% voor dezelfde kwartalen in 2023). De impact van Oekraïense staatsburgers op de werkloosheid in Brussel is echter aanzienlijk lager dan vorig jaar: 204 Oekraïense staatsburgers schreven zich in als werkzoekende tussen eind september 2023 en eind september 2024 (tegenover 903 over dezelfde periode vorig jaar).

Het gemiddelde niveau van de administratieve werkloosheid bij de Brusselaars tijdens de eerste 9 maanden van 2024 ligt hoger dan tijdens de gezondheids crisis in 2020 en 2021. Het werkloosheidsniveau in Brussel lag midden 2023 opnieuw boven de lange-termijntrend en de kloof met deze trend blijft toenemen (zie grafiek 18).

GRAFIEK 18: Conjuncturele evolutie van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

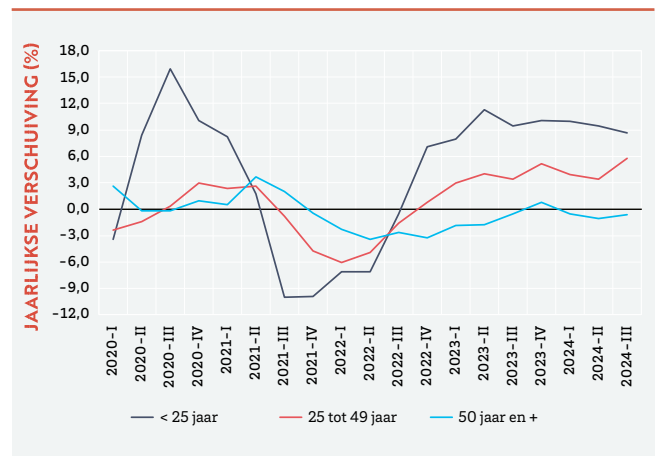

Bron: Actiris, berekeningen BISA
 Noot: gegevens gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

De stijging van de administratieve werkloosheid bij de Brusselaars verschilt naargelang de leeftijdscategorie (zie grafiek 19):

- **Het aantal Brusselse NWWZ jonger dan 25 jaar blijft stijgen hoewel het groeitempo vertraagt.** Hun aantal steeg met 9,5 % in het tweede kwartaal van 2024 en met 8,7 % in het derde kwartaal van 2024 (jaar-op-jaar), tegenover gemiddeld 10,1 % in het laatste kwartaal van 2023 en het eerste kwartaal van 2024.
- De administratieve werkloosheid bij de Brusselaars tussen 25 en 49 jaar is sneller gestegen, met een stijging jaar-op-jaar van 5,8 % in het derde kwartaal van 2024 (tegenover 3,4 % in hetzelfde kwartaal van het voorgaande jaar).
- Het aantal werkzoekenden van 50 jaar en ouder is daarentegen iets gedaald sinds het tweede kwartaal van 2024 (jaar-op-jaar), en de evolutie blijft zeer beperkt.

GRAFIEK 19: Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens leeftijdsgroep

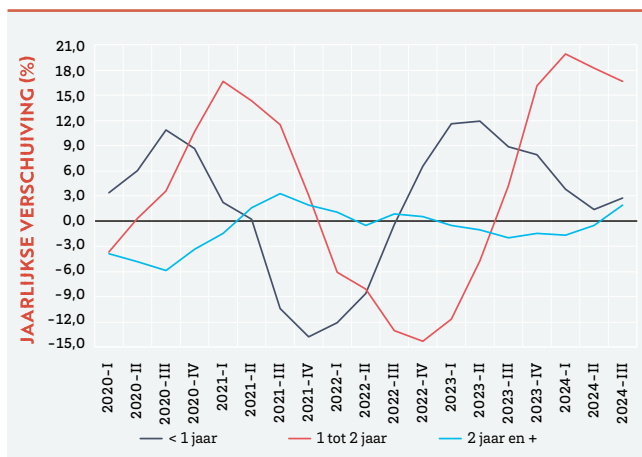

Bron: Actiris, berekeningen BISA

De stijging van de werkloosheid verschilt naargelang de duurtijd van werkloosheid (zie grafiek 20). **Steeds meer NWWZ zijn voor relatief lange perioden werkloos:**

- › In het derde kwartaal van 2024 steeg het aantal werklozen in de categorie langdurige werkloosheid (2 jaar of langer) met 1,9 %, jaar-op-jaar, terwijl deze in de voorgaande kwartalen was gedaald.
- › Terwijl in 2023 vooral NWWZ van korte duur (minder dan 1 jaar) bijdroegen tot de stijging van de administratieve werkloosheid bij de Brusselaars, is dat nu niet meer het geval. Tijdens de eerste drie kwartalen van 2024 droegen de NWWZ die 1 tot 2 jaar werkloos waren meer bij tot de stijging van de administratieve werkloosheid in Brussel, hoewel ze in absolute cijfers de kleinste categorie vormen. Het aantal NWWZ dat 1 tot 2 jaar werkloos is, is sinds eind 2023 sterk gestegen op kwartaalbasis, met een stijging van 16,6 % in het derde kwartaal van 2024.

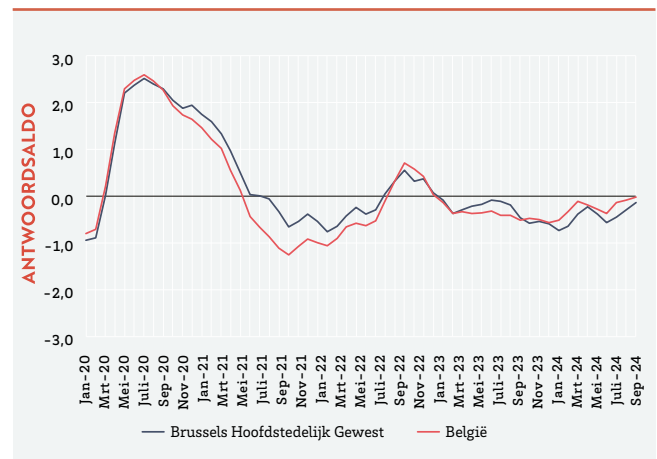
GRAFIEK 20: Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de duur van de werkloosheid

Bron: Actiris, berekeningen BISA

Op basis van de maandelijkse enquêtes van de NBB (zie glossarium) zijn de verwachtingen van de Brusselse huishoudens over de evolutie van de werkloosheid in de komende twaalf maanden globaal verslechterd sinds begin 2024 (zie grafiek 21). Toch denken de Brusselse huishoudens positiever over de werkloosheidssituatie dan de Belgische huishoudens. Aankondigingen van het voornemen om over te gaan tot collectief ontslag kunnen een impact hebben op de perceptie van werkloosheid door de huishoudens. De aankondigingen die de FOD Werkgelegenheid tussen januari en september 2024 noteerde, hebben meer betrekking op werknemers in Vlaanderen (waarvan de helft Van Hool), en in mindere mate in het Brussels Gewest. Wallonië ondervindt weinig gevolgen van deze aankondigingen.

GRAFIEK 21: Werkloosheidsvooruitzichten voor de komende twaalf maanden, enquêteresultaten

Bron: NBB (oktober 2024, berekeningen BISA)

Noot: antwoordensaldo gecorrigeerd voor seizoensschommelingen, gecentreerd, voortschrijdend gemiddelde over drie maanden; een stijging (daling) van het saldo wijst op een verslechtering (verbetering) van de werkloosheidsvooruitzichten

GLOSSARIUM

› Binnenlandse werkgelegenheid

Tewerkstelling van personen die op een welbepaald grondgebied werken, ongeacht of zij er wonen. Naast de regionale rekeningen die in deze barometer worden gebruikt om de binnenlandse werkgelegenheid te analyseren, bestaan andere gegevensbronnen (bijvoorbeeld de Enquête naar de Arbeidskrachten). Er zijn meerdere factoren die een verklaring bieden voor de verschillen tussen beide bronnen: type gegevens (administratieve of op basis van een enquête), al dan niet rekening houden met de internationale tewerkstelling, de gehanteerde definitie van werk, momenten van de meting, manier van het meetellen van studentenarbeid, raming van zwartwerk... Niet te verwarren met de werkende bevolking van een Gewest, waartoe alle werkenden behoren die in dat Gewest wonen.

› Driemaandelijke verschuiving (in %)

Een evolutie op kwartaalbasis vergelijkt de waarde van een grootte met een interval van een kwartaal. Zo wordt de driemaandelijke verschuiving van een variabele X tijdens een kwartaal T berekend met de volgende formule:

$$\text{Groeivoet in driemaandelijke verschuiving} = \frac{X_T - X_{T-1}}{X_{T-1}}$$

› Economische activiteit

In deze publicatie wordt de ontwikkeling van de economische activiteit weergegeven aan de hand van twee maatstaven:

- **Bruto Binnenlands Product (bbp):** deze indicator meet de welvaart die in een bepaalde periode wordt gecreëerd. Die komt overeen met de waarde van de productie minus het intermediaire verbruik (waarde van de aankopen).
- **Omzet:** Dit komt overeen met de waarde van de productie (waarde van de verkopen) binnen de sectoren van de niet-financiële markteconomie. Deze maatstaf maakt het mogelijk de economische activiteit binnen bepaalde grenzen te begrijpen:
 - Een beperkt toepassingsgebied: alleen de ontwikkeling van de activiteit van de sectoren van de niet-financiële markteconomie wordt door deze maatstaf bestreken. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest genereren deze sectoren 47 % van de totale welvaartscreatie van het gewest.
 - Een zeer onvolmaakte maatstaf van welvaartscreatie: van de ene sector tot de andere of van de ene periode tot de andere kan hetzelfde omzetcijfer een verschillende welvaartscreatie vertegenwoordigen omdat het intermediair verbruik varieert.

› Enquêtes van de NBB bij de consumenten

Elke maand ondervraagt de NBB een variabel staal van 1 850 Belgische gezinnen, waarvan 350 Brusselse. Deze op Europees niveau geharmoniseerde enquête peilt bij de consumenten naar hun perceptie van het toekomstige economische klimaat en hun plannen op vlak van sparen en uitgaven. De berekening van elk van de reeksen is gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een stijging heeft aangegeven en het percentage dat een daling aangeeft). Vervolgens wordt een samenvattende indicator berekend op basis van de saldi van de antwoorden die betrekking hebben op de verwachtingen van de consumenten betreffende de economische situatie en de werkloosheid, alsook op hun spaargedrag en financiële situatie tijdens de komende twaalf maanden.

› Enquêtes van de NBB bij de ondernemingen

Elke maand ondervraagt de NBB een vast panel van ongeveer 5 000 Belgische bedrijven over de huidige stand van zaken van hun activiteiten en hun vooruitzichten op korte termijn. De vragen hebben betrekking op de waardering van de voorraden en het orderboek, de evolutie hiervan of de vooruitzichten inzake tewerkstelling en vraag. De berekening van elk van de reeksen is gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een stijging heeft aangegeven en het percentage dat een daling aangeeft). Vervolgens wordt een samenvattende indicator van het vertrouwen van de ondernemingen berekend op basis van de bekomen antwoorden. Het is een gewogen indicator, gebaseerd op 14 vragen aan bedrijven, die een gewicht geven van 65 % aan de antwoorden van ondernemingen in de industrie, 15 % aan deze van ondernemingen in de bouwnijverheid, 15 % aan deze van ondernemingen in de zakelijke dienstverlening en 5 % aan deze van ondernemingen in de handel.

› Gestandaardiseerde score

Een variabele standaardiseren betekent de verwachting aftrekken van elk van de oorspronkelijke waarden en al deze waarden delen door zijn standaarddeviatie. Het resultaat hiervan zijn gegevens, los van de gekozen eenheid of schaal, maar ook variabelen met hetzelfde gemiddelde en dezelfde spreiding. De schommelingen kunnen nu gemakkelijker vergeleken worden.

› Jaarlijkse verschuiving (in %)

Een evolutie op jaarbasis vergelijkt de waarde van een grootheid op twee data die één jaar van elkaar gescheiden zijn. Zo wordt op basis van driemaandelijke gegevens de jaarlijkse verschuiving van een variabele X tijdens een kwartaal T berekend met de volgende formule:

$$\text{Groeivoet in jaarlijkse verschuiving} = \frac{X_T - X_{T-4}}{X_{T-4}}$$

› Koopkracht van de huishoudens

Het beschikbare inkomen van de huishoudens is het inkomen dat een huishouden tot haar beschikking heeft voor consumptie en sparen. Het is de som van:

- inkomsten zoals lonen en bezoldigingen;
- sociale uitkeringen (pensioenen, werkloosheidsuitkeringen enz.);
- financiële inkomsten; min belastingen en sociale bijdragen.

Het beschikbare inkomen wordt uitgedrukt in reële termen wanneer het wordt aangepast om de effecten van prijsvariëaties van het ene jaar op het andere te elimineren.

De koopkracht van de huishoudens wordt geschat als het reële beschikbare inkomen per inwoner

› Niet-werkende werkzoekende (NWWZ)

Persoon zonder bezoldigde baan die als werkzoekende is ingeschreven bij een openbare tewerkstellingsdienst. (Bron: Actiris).

› Ontwikkelde landen versus opkomende landen en ontwikkelingslanden

De belangrijkste criteria die door het IMF's World Economic Outlook (WEO) worden gebruikt om de wereld in te delen in ontwikkelde landen versus opkomende en ontwikkelingslanden zijn (1) het bbp per hoofd, (2) diversificatie van de export en (3) de mate van integratie in het wereldwijde financiële systeem. Bron: IMF. Het WEO classificeert op die manier de wereld in 39 ontwikkelde landen en 155 opkomende landen en ontwikkelingslanden.

› Voltijds equivalent (VTE)

Voltijds equivalent is een meeteenheid om statistieken over de werkgelegenheid met elkaar te vergelijken, ondanks de verschillen in gewerkte uren. Het wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het aantal gewerkte uren van een individu en het gemiddeld aantal gewerkte uren door een voltijdse werknemer. Zo is een voltijdse werknemer (40 uur per week) een VTE, terwijl een persoon die deeltijds 20 uur per week werkt, overeenkomt met 0,5 VTE. Het aantal werknemers van een bedrijf, een sector of een land kan worden opgeteld en uitgedrukt in voltijdse equivalenten (Bron: Eurostat).

› Voorlopende indicator

Een indicator waarvan de evolutie het verloop van de economische activiteit voorspelt, zoals bijvoorbeeld de indicator die het vertrouwen meet van ondernemers.

REFERENTIES

- › ACTIRIS (januari 2024). « Jaaroverzicht van de Brusselse werkloosheidscijfers » Online : <https://press.actiris.be/jaaroverzicht-van-de-brusselse-werkloosheidscijfers>
- › EUROPESE CENTRALE BANK (juli 2024). « Economic Bulletin, issue 5/2024 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE CENTRALE BANK (september 2024). « Economic Bulletin, issue 6/2024 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE COMMISSIE (mei 2024). « European Economic Forecast, Spring 2024: a gradual expansion amid high geopolitical risks », European Economy Institutional Paper 286, Europese Commissie.
- › FEDERAAL PLANBUREAU (februari 2024). « Economische begroting 2024 – Economische vooruitzichten 2025-2029 van februari 2024 », FPB.
- › FEDERAAL PLANBUREAU (september 2024). « Economische begroting – Economische vooruitzichten 2024-2025 van september 2024 », FPB.
- › INSTITUUT VOOR DE NATIONALE REKENINGEN (september 2024) « Analyse van de prijzen: Halfjaarlijks verslag 2024 van het Instituut voor de Nationale Rekeningen. Inflatieverloop in België en de buurlanden in het eerste semester 2024 », INR.
- › INSTITUUT VOOR DE NATIONALE REKENINGEN (februari 2024) « De economische groei in België bedroeg 0,3 % in het vierde kwartaal van 2023. Over het hele jaar groeide de economie met 1,5 % », INR.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (januari 2024) « World Economic Outlook, January 2024 : Moderating inflation and steady growth open path to soft landing », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (april 2024) « World Economic Outlook, April 2024 : Steady but slow: resilience amid divergence », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (juli 2024) « World Economic Outlook, July 2024 : The Global Economy in a Sticky Spot », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (oktober 2024) « World Economic Outlook, October 2024 : Policy Pivot, Rising Threats », IMF, World Economic Outlook.
- › NATIONALE BANK VAN BELGIË (juni 2024). « Belgian economy expected to grow by 0,4 % in the second quarter of 2024 », NBB Business Cycle Monitor.
- › NATIONALE BANK VAN BELGIË (september 2024). « Belgian economy expected to post broadly stable growth of 0,2 % in the third quarter of 2024 », NBB Business Cycle Monitor.
- › OESO (september 2024). « OECD Economic Outlook, Iterim Report – Turning the Corner », OESO.
- › View.Brussels (september 2024). « Evolutie van de Brusselse arbeidsmarkt. Maandverslag », View.brussels.

LIJST VAN TABELLEN

- › Tabel 1 : Evolutie van de economische activiteit in de verwerkende industrie
- › Tabel 2 : Evolutie van de economische activiteit in de bouwnijverheid
- › Tabel 3 : Evolutie van de economische activiteit in de productiediensten
- › Tabel 4 : Evolutie van de economische activiteit in de persoonlijke diensten

LIJST VAN GRAFIEKEN

- › Grafiek 1 : Evolutie van de inflatie in België, de eurozone, de Verenigde Staten
- › Grafiek 2 : Productie-index in de industrie en de diensten in de eurozone en in België
- › Grafiek 3 : Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid in België: totaal en over sectoren
- › Grafiek 4 : Evolutie van het bbp van de wereldeconomie, de eurozone en België
- › Grafiek 5 : Evolutie van de activiteit in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 6 : Evolutie van de investeringen in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 7 : Ondernemersvertrouwen, enquêteresultaten
- › Grafiek 8 : Consumentenvertrouwen, enquêteresultaten
- › Grafiek 9 : Belangrijke aankopen door de Brusselse huishoudens, enquêteresultaten
- › Grafiek 10 : Evolutie van de activiteit van de verwerkende industrie (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 11 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de bouwsector (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 12 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de productiediensten (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 13 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de persoonlijke diensten (in miljoen EUR, in constante prijzen van 2021)
- › Grafiek 14 : Evolutie van het aantal loontrekkende werknemers in Brussel
- › Grafiek 15 : Evolutie in het aantal VTE voor loontrekkende werknemers in Brussel
- › Grafiek 16 : Index van het aantal gewerkte uitzenduren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (januari 2019 = 100)
- › Grafiek 17 : Werkgelegenheidsvooruitzichten in de verwerkende industrie, de zakelijke dienstverlening en de handel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, enquêteresultaten
- › Grafiek 18 : Conjuncturele evolutie van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- › Grafiek 19 : Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens leeftijdsgroep
- › Grafiek 20 : Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de duur van de werkloosheid
- › Grafiek 21 : Werkloosheidsvooruitzichten voor de komende twaalf maanden, enquêteresultaten

